

Utbildningsdepartementet

Dnr: U2024/00226

Utvecklat samarbete för verksamhetsförlagd utbildning – långsiktiga åtgärder för sjuksköterskeprogrammen (SOU 2024:9)

Högskolan i Halmstad har beretts möjlighet att till Utbildningsdepartementet yttra sig angående utredningen Utvecklat samarbete för verksamhetsförlagd utbildning.

Högskolan i Halmstad (HH) välkomnar i stort utredningens förslag men lämnar i korthet följande synpunkter.

- HH understryker behovet av nationellt samordnade insatser för att säkerställa tillgång och kvalitet i verksamhetsförlagd utbildning men framför samtidigt förslaget att en enhetlig ersättning till samtliga vårdverksamheter som tillhandahåller VFU-platser ska regleras nationellt.
- HH framhåller risker med modulbaserad utbildning och rekommenderar därför att fullföljd utbildning sätts som ett minimikrav för att vårdgivaren ska erhålla den nationellt enhetliga ersättningen för verksamhetsförlagd utbildning.
- HH stödjer inte förslaget med en enhetlighet gällande bedömningsmetoder för alla lärosäten. HH lyfter också behov av tillfälligt resurstillskott för sjuksköterskeutbildningen om en förslaget gällande ökad harmonisering av bedömningsmetoder skulle fullföljas. Lärosätena behöver i så fall stödja vårdverksamheterna under en implementeringsprocess.
- HH är inte enig med utredningens förslag att vidga yrkeskvalifikationsdirektivet endast med avseende på simuleringar. HH anser att begreppet klinisk utbildning bör omfatta samtliga praktiska träningsmoment och examinationer, som sker i simulerad vårdmiljö.
- HH anser att en lagstadgad skyldighet för regioner och kommuner att delta i utbildningen är avgörande för att möjliggöra en potentiell ökning av antalet utbildningsplatser inom sjuksköterskeutbildningen och därigenom kunna möta det förväntade behovet av kompetens.
- Likaså menar HH att en lagreglerad skyldighet för privata vårdgivare och offentliga vårdgivare att upplåta VFU-placeringar är en förutsättning för en långsiktig och hållbar tillgång på sjuksköterskeutbildningsplatser i tillräcklig omfattning och av hög kvalitet.

Yttrande

En reform för hållbar klinisk utbildning i samverkan bör genomföras

HH stödjer utredningens förslag att staten bör ingå i ett nationellt avtal för vårdvetenskaplig utbildning, lärande och forskning (VULF) för sjuksköterskeutbildningen på nationell och regional nivå.

Utredningen föreslår en enhetlig ersättning till samtliga vårdverksamheter som tillhandahåller VFU-platser.

- HH föreslår att en sådan enhetlig ersättning också regleras nationellt utifrån den handledarkompetens som verksamheten kan tillhandahålla för att säkerställa utbildningsmiljöns pedagogiska kvalitet.
- HH välkomnar förslaget att möjliggöra för fler handledare inom verksamhetsförlagd utbildning tillika anställda i hälso- och sjukvården och omsorgen att genomgå forskarutbildning och postdoktoral meritering.

Ett nationellt IT-stöd för hälso- och sjukvårdsutbildningar bör utvecklas och implementeras

Utredningen föreslår att regeringen bör ge Universitets- och högskolerådet i uppdrag att utveckla ett nationellt IT-stöd för planering och samordning av platser för verksamhetsförlagd utbildning.

- HH är mycket positivt inställda till förslaget att utveckla ett nationellt IT-stöd för planering och samordning av platser för verksamhetsförlagd utbildning.

En generisk modulbaserad handledarutbildning bör utformas

Utredningen föreslår att Nationella vårdkompetensrådet bör ges i uppdrag av regeringen att utforma en utbildningsguide för en generisk modulbaserad handledarutbildning på grundnivå.

- HH är försiktigt positiv till utredningens förslag till en nationell generisk modulbaserad handledarutbildning. Samtidigt är HH angelägna om att enskilda lärosätens autonomi främjas och HH kan tänka sig att en nationell handledarutbildning tas fram som en resurs för lärosätenas egen utveckling av verksamhetsnära handledarutbildning.
- HH noterar emellertid en risk med modulbaserad utbildning, där ansvaret vilar på den enskilde och där det krävs att vårdverksamheten noggrant följer upp den enskildes framsteg. Situationer där handledare inte fullföljer utbildningsmoment kan negativt påverka den pedagogiska utbildningskvaliteten. HH rekommenderar därför att fullföljd utbildning sätts som ett minimikrav för att vårdgivaren ska erhålla den nationellt enhetliga ersättningen för verksamhetsförlagd utbildning.

Harmonisering av bedömningsmetod och bedömningskriterier för verksamhetsförlagd utbildning bör främjas

Utredningen föreslår att Nationella vårdkompetensrådet bör ges i uppdrag av regeringen att verka för en ökad harmonisering av bedömningsmetod och bedömningskriterier för verksamhetsförlagd utbildning på sjuksköterskeutbildningen.

- HH menar att en harmonisering och styrning av bedömningsmetod och kriterier **inte är önskvärt**. HH understryker också starkt vikten av att bedömningsinstrumenten som används i utbildningarna är tillförlitliga och valida. Det är avgörande att bedömningarna är pålitliga för att säkerställa en rättvis och objektiv utvärdering av studenternas prestationer i VFU. HH anser inte att det finns ett behov av att likrikta vilka specifika instrument som ska användas utan åberopar lärosätenas eget kvalitetssäkringsansvar och menar att bedömning och val av instrument ska vara fritt för varje enskilt lärosäte och utbildning.
- Dessutom betonar HH vidare att om förslaget om ökad harmonisering av bedömningsmetoder och kriterier implementeras, måste lärosätena tilldelas en tillfällig ersättning för att stödja vårdverksamheterna under implementeringsprocessen. Detta är av avgörande betydelse för att säkerställa en smidig övergång och att lärosätena ska kunna säkerställa att vårdverksamheterna är redo att hantera de nya bedömningskraven på ett effektivt sätt.

Regioner och kommuner bör erbjudas stöd för att inkludera verksamhetsförlagd utbildning vid konkurrensutsättning av tjänster

Utredningen föreslår att regeringen bör ge Upphandlingsmyndigheten i uppdrag att ge stöd åt regioner och kommuner som anlitar privata utförare. Stödet bör omfatta att utarbeta goda avtalsmodeller och annat underlag i syfte att främja privata vårdgivares möjligheter att tillhandahålla platser för verksamhetsförlagd utbildning samt ta fram nationell statistik över privata vårdgivare, vilket idag saknas.

- HH är enig med utredningens förslag och anser att det bör vara ett krav att privata aktörer medverkar i verksamhetsförlagd utbildning för sjuksköterskor och att kravet bör framgå i Hälso- och sjukvårdshuvudmännens upphandlingsdokument med vårdgivare (s.k. förfrågningsunderlag).

Sverige bör arbeta för en förändring av artikel 31 i yrkeskvalifikationsdirektivet, gällande klinisk utbildning

Utredningen föreslår att regeringen bör arbeta för en förändring av artikel 31 i yrkeskvalifikationsdirektivet i syfte att möjliggöra att simulering kan godtas som klinisk utbildning på sjuksköterskeutbildningen.

- HH är enig med utredningen att Sverige aktivt bör verka för att omförhandla yrkeskvalifikationsdirektivet som enligt HH baseras på en föråldrad lydelse, där klinisk utbildning enbart avser moment som inkluderar patienter.
- HH är dock **inte enig** med utredningens förslag att endast simulering inkluderas i klinisk utbildning. HH anser att begreppet klinisk utbildning i

yrkeskvalifikationsdirektivet måste vidgas till att omfatta samtliga praktiska träningsmoment och examinationer som sker i en simulerad vårdmiljö. Det är av största vikt att Sveriges sjuksköterskeutbildningar antar ett etiskt förhållningssätt utifrån patientperspektiv. Studenter behöver öva färdighet och förmåga i en simulerad vårdmiljö, på attrapp eller docka, innan vårdinsatser involverar en verklig patient. Vidare innebär kursmoment som är förlagda i simulerad vårdmiljö en möjlighet för mängdträning och därmed en avsevärd ökad kvalitet i träning av studentens färdigheter och förmåga vilket i förlängningen även innebär en ökad patientsäkerhet inom hälso- och sjukvård.

- HH vill även framhäva betydelsen av den teoretiska delen i sjuksköterskeutbildningen. Konsekvensen av att inte samtliga praktiska övningar och examinationer i utbildningen till sjuksköterska inkluderas i begreppet klinisk utbildning innebär att den nuvarande delen av utbildningen som bedrivs på lärosätet kan komma att minska, då den i stället förläggs till den verksamhetsförlagda utbildningen. Detta resulterar i en betydande minskning av utrymme för den teoretiska delen i utbildningen, vilket utgör en risk för patientsäkerheten och den vetenskapligt förankrade kvaliteten. HH ser då inget annat alternativ än att utbildningstiden till sjuksköterska ges möjlighet till förlängning för att säkerställa en väl avvägd balans mellan teoretisk och praktisk utbildning.

En lagfäst skyldighet för regioner och kommuner att medverka i utbildningen bör inte införas

Utredningen har utrett och analyserat möjligheteten att lagfästa sjukvårdshuvudmännens utbildningsansvar i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) som alternativ till den nuvarande ordningen för verksamhetsförlagd utbildning. Utredningen konstaterar att en rättslig reglering är möjlig, men avstyrker en lagfäst skyldighet för regioner och kommuner att delta i utbildningen.

- HH är **inte enig** med utredningen om att en lagfäst skyldighet för regioner och kommuner inte bör införas. HH anser att en lagfäst skyldighet för regioner och kommuner att medverka i utbildningen är en förutsättning för en framtida utökning av utbildningsplatser inom sjuksköterskeutbildning för att möta det kompetensbehov som är prognostiserat. Vidare skulle en lagstadgad skyldighet främja att den verksamhetsförlagda utbildningen i större utsträckning skulle kunna bedrivas inom de verksamheter där framtida vård främst kommer att bedrivas (i enlighet med intentionerna i God och nära vård-reformen). Historiskt har VFU bedrivits främst inom slutenvård och inom den regionala verksamheten finns väl uppbyggda utbildningsstrukturer vilket i hög grad saknas inom de vårdverksamheter som vården har förflyttats till och nu bedrivs inom. HH menar att en lagstadgad skyldighet sannolikt skulle påskynda en angelägen utveckling av utbildningsstödjande strukturer inom de delar av vårdverksamheterna inom kommunal hälso- och sjukvård och privat vårdverksamhet, som saknar detta.
- Redan idag arbetar HH i olika samverkansprojekt med regioner, kommuner och privata vårdaktörer för att klara utbildningsuppdraget och de förändringar som krävs

för att möta kraven som yrkeskvalifikationsdirektivet innebär med utökad klinisk utbildning. Samverkan är en förutsättning för att säkerställa VFU-platser men innebär en osäkerhet i att tillräckligt antal kan erbjudas och att framför allt kvalitén på den verksamhetsförlagda utbildningsplatsen är tillräcklig. Lärosätet har inga möjligheter att exempelvis välja bort VFU-platser som inte upprätthåller pedagogisk kvalitet eftersom det finns en ensidig beroendeställning.

- HH anser därför att för att säkerställa långsiktighet i samverkan, såsom utredningen föreslår, bör medel för arbetsuppgifterna med samverkan tillgodoses på ett långsiktigt sätt för lärosätena. Detta bör ske även om det inte finns en lagstadgad skyldighet att göra så. Det är viktigt att resurserna finns tillgängliga på ett bestående sätt för att säkerställa att samverkan kan bedrivas effektivt och hållbart över tid.

En skyldighet för privata vårdgivares medverkan i utbildning bör inte regleras i lag

Utredningen konstaterar att en lagreglerad skyldighet för privata vårdgivare att medverka i utbildning är rättsligt möjlig att genomföra under förutsättning att vårdgivare erhåller ekonomisk ersättning och att samma skyldigheter gäller för offentlig vårdgivare. Utredningen avstyrker dock en lagreglerad skyldighet för privata vårdgivare.

- HH **håller inte med** om utredningens förslag att avstryka en lagreglering för privata vårdgivare. HH menar att en lagreglerad skyldighet för privata vårdgivare och offentliga vårdgivare, är en förutsättning för en långsiktig och hållbar lösning av problematiken med verksamhetsförlagda utbildningsplatser för att lärosäten ska kunna utöka utbildningsplatser i framtiden och möta de kompetensbehov som förutspås finnas i nära tid.

Ärendehantering

Detta yttrande har beslutats av rektor Susanna Öhman efter föredragning av Lena-Karin Erlandsson, akademichef.